

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 3/2003 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om studiestöd samt lagen om stöd för skolresor för studerande i gymna- sieutbildning och yrkesutbildning

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 14 oktober 2003 en proposition med förslag till lagar om ändring om lagen om studiestöd samt lagen om stöd för skolresor för studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning (RP 93/2003 rd) till kulturutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 14/2003 rd) ingår som bilaga till detta betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Leena Koskinen, undervisningsministeriet
- jurist Jukka Laukkanen, Folkpensionsanstalten
- informatör Helena Salonen, Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund SAKKI rf
- ordförande Samuli Hakoniemi, Förbundet för Studentföreningar vid Yrkeshögskolorna i Finland rf
- ordförande Heikki Siljamäki, Finlands Gymnasistförbund rf
- styrelseledamot Vesa Vuorenkoski, Finlands studentkårers förbund FSF rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om studiestöd och lagen om stöd för skolresor för studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning ändras för att grundlagens krav i fråga om författningsnivå och bestämmelser om bemyndigande ska bli beaktade. I lagen om studiestöd stryks hänvisningarna till vuxenstudiepenning, eftersom denna penning inte har kunnat beviljas efter 2002. Regeringen föreslår även innehållsliga ändringar gällande detaljer i lagstiftningen, så som utlänningars rätt till studiestöd, beviljande av studiestöd för studier utomlands, heltidsstu-

dier och lånevillkor för studielån som beviljats med stöd av den upphävda lagen om studiestöd.

I propositionen föreslås ändringar i de bestämmelser om stöd för skolresor för studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning som gäller personkretsen, villkor för beviljande av stödet, hur resekostnaderna bestäms, stödbeloppet, ansökan, beviljande och utbetalning, skriftligt beslut om stödet samt rättande av fel i beslut. Den främsta orsaken till ändringarna är att det på lagnivå ska föreskrivas tydligare om villkoren för erhållande av stöd för skolresor. Be-

stämmelserna om villkoren för eget färdstätt föreslås bli ändrade så att den som använder eget färdstätt kan beviljas stöd för skolresor, om skolresan med utnyttjande av kollektivtrafik inklusive väntetider i medeltal skulle ta mer än tre timmar i anspråk per dag under respektive månad. De övriga föreslagna ändringarna är teknikaliteter och bidrar till en funktionellare lagstiftning.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2004 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 augusti 2004. De ändringar som gäller lånevillkoren för studielån som beviljats med stöd av den upphävda lagen om studiestöd tillämpas dock från den 1 januari 2005.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning finner utskottet propositionen angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Propositionens primära syfte är att ändra lagen om studiestöd och lagen om stöd för skolresor för att grundlagens krav på författningsnivå och bestämmelser om bemyndigande ska tillgodoses. För studiestödet föreslår regeringen bara smärre ändringar i innehållet. Undervisningsministeriet har initierat utredningar kring de studerandes studiesociala situation och den optimala studietiden för examen. Den arbetsgrupp och utredningsman som tillsatts för uppdraget ska lämna sina förslag till undervisningsministeriet före den 30 november 2003. När utredningarna är klara gäller det att åtgärda bristerna i studiestödssystemet och förbättra de studerandes studiesociala förmåner, understryker utskottet.

Grundlagsutskottet har behandlat i Finlands bosatta utlänningars studier utomlands ur ett jämlikhetsperspektiv. Kulturutskottet håller med grundlagsutskottet om att det med hänsyn till den utvecklingsfas som den europeiska lagstiftningen om studiestödssystemet just nu befinner sig är fullt acceptabelt att ställa andra än finska medborgare utanför den aktuella formen av studiestöd.

Utskottet välkomnar förslaget till ändring gällande eget färdstätt under en period med inläring i arbetet.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av lagen om studiestöd

1 §. Lagens tillämpningsområde. Grundlagsutskottet påpekar att det med hänsyn till författningshierarkin inte är lämpligt att en bestämmelse i lag binds vid en förordning eller ännu lägre författning. Lagrummet bör omformuleras så att förordningen inte nämns i det. Kulturutskottet har tagit grundlagsutskottets anmärkning ad notam och föreslår att 1 § 3 mom. 3 punkten ändras.

5 b §. Tillräcklig framgång i studierna. Grundlagsutskottet konstaterar att paragrafens 1 mom. i tillräcklig grad begränsar bemyndigandet att utfärda förordningar i samband med lagstiftningen om olika slag av studier. Formuleringen om grunderna för bedömning av tillräcklig framgång i studierna är dock inte lyckad med tanke på grundlagens 80 § 1 mom. Utskottet anser följaktligen att bemyndigandebestämmelsen bör omformuleras. Kulturutskottet föreslår att bestämmelsen ändras så att det med stöd av den kan utfärdas närmare bestämmelser om bedömningen av tillräcklig framgång i studierna.

Grundlagsutskottet menar att det också kunde vara bra att se över formuleringen på en annan punkt, nämligen att graviditet och barnafödande räknas in bland de särskilda skäl som medger utbetalning av studiestöd trots otillräckliga studieprestationer. Kulturutskottet påpekar att en normal graviditet i allmänhet inte bromsar upp stu-

dierna. Om graviditeten är förknippad med problem som har med hälsan eller livssituationen att göra, kan enligt paragrafen hänsyn tas till dem. När barnet fötts garanterar moderskaps- och föräldrapenningen förälderns försörjning. Generellt sett är det inte befogat att den studerande får studiestöd under den tid hans eller hennes försörjning är tryggad med stöd av någon annan lag. Av de situationer som avses i propositionen är det endast den studerandes egen sjukdom som kan föranleda att den studerande blir berättigad till annan försörjning. Studiestödet hör emellertid till de förmåner som omöjliggör utbetalning av sjukdagpenning och följaktligen är det inte möjligt att vid kortvarig sjukdom övergå från studiestöd till sjukdagpenning. I alla de andra i förteckningen nämnda fallen har den studerande överhuvudtaget inga andra alternativ att klara sin försörjning. Kulturutskottet anser att propositionen inte behöver ändras på denna punkt.

9 a §. Studiestödsnämndernas uppgifter. Grundlagsutskottet anser det vara skäl att komplettera bestämmelsen så att det framgår att överenskommelsen bara gäller de uppgifter som lagen om studiestöd föreskriver för Folkpensionsanstalten. Kulturutskottet föreslår att bestämmelsen preciseras.

Grundlagsutskottet pekar också på att bestämmelsen innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning när det gäller överenskommelsen och menar att det av bestämmelsen bör framgå att möjligheten att ingå överenskommelse endast gäller uppgifter som föreskrivs i lagen om studiestöd. Utskottet menar att de omständigheter som regleras i 10 § i förordningen om studiestöd gäller verkställighet och att de därför inte behöver räknas upp i lagen.

56 §. Övergångsbestämmelse om studielån. Grundlagsutskottet poängterar att bemyndigandet i 2 mom. att utfärda förordning är helt öppet. Bemyndigandet bör enligt grundlagsutskottet absolut bindas vid en entydig beräkningsgrund i bestämmelsen för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Kulturutskottet anser att bemyndigandet inte behövs i bestämmelsen utan att lagen i förekommande fall kan ändras. Därför föreslår utskottet att meningen där bemyndigandet ingår stryks.

2. Lag om ändring av lagen om stöd för skolresor för studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning

3 a §. Begränsning i fråga om beviljande av stöd för skolresor. Grundlagsutskottet påpekar att paragrafens 1 mom. 2 punkt och 2 mom. måste preciseras för att bestämmelsen ska bli exakt. Kulturutskottet föreslår att bestämmelsen tydliggörs.

Lagstiftningsordning

Grundlagsutskottet förutsätter att utskottets konstitutionella anmärkning i fråga om 56 § 2 mom. i lagförslag 1 beaktas. Annars kan lagförslagen inte behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Kulturutskottet har tillmötesgått grundlagsutskottets krav och ändrat bestämmelsen.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan sagda föreslår kulturutskottet

att lagförslagen i övrigt kan godkännas utan ändringar, men 1, 5 b, 9 a och 56 § i lagförslag 1 samt 3 a § i lagförslag 2 med ändringar (Utskottets ändringsförslag).

Utskottets ändringsförslag

1.

1 §

Tillämpningsområde

—————
Studiestöd kan beviljas en i Finland stadigvarande bosatt utlänning som vistas i landet av någon annan orsak än studier, om han eller hon

(1 och 2 punkten som i RP)

3) är nordisk medborgare enligt 157 § utlänningslagen och har registrerat sin vistelev på basis av ett internordiskt flyttningsbetyg (*utesl.*).

(4 mom. som RP)

Genom förordning av statsrådet kan bestämmelser utfärdas om ett avtal mellan Folkpensionsanstalten och en högskola om att högskolans studiestödsnämnd sköter de uppgifter som enligt denna lag hör till Folkpensionsanstalten i fråga om sina egna studerande. I avtalet skall särskilt anges parternas uppgifter och förutsättningarna att sköta uppgifterna samt användningen av uppgifter mellan avtalsparterna och ersättningen för kostnaderna. Folkpensionsanstalten har rätt att övervaka och granska studiestödsnämndernas verksamhet.

5 b §

Tillräcklig framgång i studierna

(1—5 mom. som i RP)

Närmare bestämmelser om *bedömningen* av tillräcklig framgång i studierna *kan* utfärdas genom förordning av statsrådet.

9 a §

Studiestödsnämndernas uppgifter

(1—3 mom. som i RP)

56 §

Övergångsbestämmelse om studielån

(1 mom. som i RP)

Maksimiräntan för studielån som har beviljats med stöd av den upphävda lagen om studiestöd är grundräntan ökad med högst 1,5 procentenheter. (*Utesl.*)

(3 mom. som i RP)

2.

3 a §

Begränsningar i fråga om beviljningar av stöd för skolresor

(1 mom. som i RP)

Genom förordning av statsrådet kan bestämmas om hälso- eller familjerelaterade eller andra likartade särskilda skäl på basis av vilka en studerande inte anses kunna ta emot en bostad som utbildningsanordnaren svarar för.

Helsingfors den 28 november 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sinikka Hurskainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Tuomo Hänninen /cent
Minna Lintonen /sd
Mikaela Nylander /sv
Kirsi Ojansuu /gröna (delvis)

Seppo Särkiniemi /cent
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /saml
Unto Valpas /vänst
ers. Hanna-Leena Hemming /saml
Lauri Oinonen /cent (delvis)
Minna Sirnö /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.

RESERVATION 1

Motivering

Enligt 19 § i lagen om studiestöd från 1994 beaktas föräldrarnas inkomster då det gäller andra studerande än högskolestuderande och studerande som har rätt vuxenstudiepenning när studiepenning beviljas, om den studerande inte har fyllt 20 år, och när bostadstillägg beviljas, om den studerande inte har fyllt 18 år. Däremot beaktas föräldrarnas inkomster inte om den studerande är gift eller underhållsskyldig.

Studiepenningen för en studerande under 20 år på andra stadiet påverkas av föräldrarnas inkomster, även om den studerande bor självständigt i eget hushåll och även om föräldrarnas inkomster inte överstiger medelinkomsten i Finland. Föräldrarnas inkomster ger inte heller en riktig bild av deras förmåga att finansiera sitt barns studier på främmande ort. Det är överhuvudtaget inte skäligt att kräva att föräldrarna ska vara skyldiga att finansiellt bidra till ett myndigt barns studier, med hänsyn till att deras lagfästa underhållsskyldighet upphört när barnet fyllde 18 år.

Gränsen för föräldrarnas inkomster vid beviljande av studiestöd har alltsedan studiestödssystemet varit den samma. En ens den minsta indexjustering har gjorts. I praktiken har det lett till att behovsprövningen de facto stramats åt, vilket tar sig uttryck i att studiepenningen till studerande under 20 år i snitt blivit mindre och att antalet stödtagare årligen minskat. Studiepenningen blir mindre så snart båda föräldrarnas sammantagna årsinkomst överstiger 27 300 euro. Kalla handen till en ansökan om studiestöd blir det när båda föräldrarna förtjänar ca 1 700 euro i månaden. Avslag blir det alltså vid en inkomst som klart ligger under medellönen hos oss.

Trots goda inkomster finns det många föräldrar som inte stöder sina barns studier. Det nuvarande systemet ger upphov till situationer som skapar konflikter inom familjen. Många famil-

jer utgår från att ett myndigt barn själv ska stå för sitt uppehälle. Detta gör det svårt för den unga att klara av studierna. På andra stadiet kan exempelvis utgifterna för studiematerial vara större än i högskolor.

Studiepenningen för självboende högskolestuderande under 20 år påverkas inte av föräldrarnas inkomster. Därmed diskrimineras studerande på andra stadiet helt grundlöst jämfört med högskolestuderande. Enligt sakkunniga som utskottet hört finns det inget fog för en sådan särbehandling.

Inom de närmaste åren kommer det att uppstå en svår brist på arbetskraft när de stora årskullarna går i pension. Alldeles särskilt kommer efterfrågan på yrkesutbildade att vara stor. Att studerande vid olika läroinrättningar behandlas olika ökar åtminstone inte ungdomars intresse för yrkesinriktade studier.

Den på föräldrarnas inkomster baserade orättvisa behovsprövningen av studiepenningen bör slopas också för självständigt boende personer under 20 år som studerar på andra stadiet. Det skulle göra det något lättare för dessa studerande att klara sig ekonomiskt. Resultatet blir ett enhetligt studiestödssystem samtidigt som de studerande likabehandlas, oavsett skolstadium. Grundlagens 6 § 2 mom. är entydig: "Ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person".

En rad ledamöter har väckt lagmotioner för att missförhållandet ska bli åtgärdat. Bland dem kan nämnas Unto Valpas LM 140/2003 rd och Antti Rantakangas LM 89/2001 rd.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

att ett uttalande godkänns som följer:

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att inkomstbindningen i 19 § 2 mom. i lagen om studiestöd från 1994 upphävs. Enligt momentet har föräldrarnas inkomster då det gäller andra studeranden än högskole-

studerande och de som har rätt till vuxenstudiepenning beaktats när studiepenning beviljas, om den studerande inte har fyllt 20 år, och när bostadstillägg beviljas, om den studerande inte har fyllt 18 år bott självständigt.

Helsingfors den 28 november 2003

Unto Valpas /vänst
Kaarina Dromberg /saml
Kirsi Ojansuu /gröna

Raija Vahasalo /saml
Minna Sirnö /vänst

RESERVATION 2

Motivering

Jämlikhetsbestämmelserna i grundlagens 6 § och regeringens proposition med förslag till lag om tryggnad av jämlikhet (RP 44/2003 rd) bygger på att ingen ska få särbehandlas på grund av ålder, etniskt och nationellt ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller sexuell läggning eller någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Kulturutskottets ställningstaganden strider enligt vår mening mot grundlagens 6 § och andan i jämlikhetslagen när utskottet medvetet gör skillnad på finska medborgare och i Finland stadigvarande

bosatta utlänningar när det gäller beviljande av studier utomlands. Därför krävs det ett tillägg till 1 kap. 1 § 4 mom. i den första lagen.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

*att 1 § i lagförslag 1 i utskottets betänkande godkänns med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att ett uttalande godkänns (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Reservationens ändringsförslag

1.

1 §

Tillämpningsområde

— — — — —
(3 mom. som i KuUB)

Studiestöd beviljas en finsk medborgare som bedriver studier utomlands om han eller hon har haft sin i lagen om hemkommun (201/1994) avsedd hemkommun i Finland i minst två år under de fem år som föregår inledandet av studierna och om vistelsen utomlands kan anses tillfällig. *Studiestöd för studier utomlands kan också be-*

viljas en i Finland stadigvarande bosatt utlänning på samma villkor som för finska medborgare.

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att studiestöd för studier utomlands också beviljas i Finland stadigvarande bosatta utlänningar på samma villkor som finska medborgare.

Helsingfors den 28 november 2003

Minna Sirnö /vänst
Unto Valpas /vänst

RESERVATION 3

Motivering

Av de situationer som avses i propositionen är det endast den studerandes egen sjukdom som kan föranleda att en studerande blir berättigad till annan försörjning. Studiestödet hör emellertid till de förmåner som omöjliggör utbetalning av sjukdagpenning och följaktligen är det inte möjligt att vid kortvarig sjukdom övergå från studiestöd till sjukdagpenning. I alla de andra i förteckningen nämnda fallen har den studerande över huvud taget inga andra alternativ att klara sin försörjning. Enligt vår åsikt borde kulturutskottet ha konstaterat att godtagbara själ till att fortsätta betala ut studiestödet också kan vara

andra familjeskäl, exempelvis graviditet, barnafödande eller vård av ett litet barn, trots att studierna inte framskridit tillräckligt. Dessutom bör 1 kap. 5 b § 2 mom. i den första lagen ändras.

Förslag

Med stöd av det ovan sagda föreslår vi

*att 5 b § i lagförslag 1 i betänkandet godkänns med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att ett uttalande godkänns (**Reservationens förslag till uttalande**).*

Reservationens ändringsförslag

1.

5 b §

Tillräcklig framgång i studierna

(1 mom. som i KuUB)

Utbetalningen av studiestödet kan fortsättas även om studieprestationerna är otillräckliga, om den studerande anför särskilda skäl till att studierna tillfälligt fördröjts. Godtagbara skäl kan vara att den studerande eller en nära anhörig drabbas av sjukdom, *att det finns andra familjeskäl, exempelvis graviditet, barnafödande eller vård av ett litet barn*, eller att den studerande be-

finner sig i en svår livssituation eller något annat särskilt själ av tillfällig natur.

(3—6 mom. som i KuUB)

Reservationens förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att också andra familjeskäl, så som graviditet, barnafödande eller vård av ett litet barn, kan vara själ till att fortsätta utbetalningen av studiestödet, trots att studierna inte framskridit tillräckligt.

Helsingfors den 28 november 2003

Minna Sirnö /vänst
Kirsi Ojansuu /gröna
Unto Valpas /vänst